

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА**

**Пояснювальна записка
до кваліфікаційної роботи
магістра
на тему
КОМПОЗИЦІЯ «БЕЗ ОБМЕЖЕНЬ»
ТА ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА
СТУДЕНТІВ З ВАДАМИ СЛУХУ
В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ.**

*Текст містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело*

Виконала:



Карпенко Олександра Сергіївна
студентка 2 курсу, групи 20 МГОМ
спеціальності 023 Образотворче
мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація

Керівник:



Сова.О.С. доцент кафедри
образотворчого мистецтва
Українського державного
університету імені Михайла
Драгоманова

Рецензент:



Кириченко І. М., доцент кафедри
графічних мистецтв Національної
академії образотворчого мистецтва і
архітектури
Заслужений працівник культури
України

КИЇВ 2023

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**

Педагогічний факультет

Кафедра образотворчого мистецтва

Освітньо-кваліфікаційний рівень **магістр**

Напрямок підготовки **02 Культура і мистецтво**

Спеціальність **023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
професор Шевнюк О.Л.
26 жовтня 2022 року



**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проєкту) КОМПОЗИЦІЯ «БЕЗ ОБМЕЖЕНЬ» ТА ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА СТУДЕНТІВ З ВАДАМИ СЛУХУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ

керівник роботи (проєкту) Сова О.С., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри образотворчого мистецтва УДУ імені Михайла Драгоманова

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом від **“26”жовтня 2022 року № 4**

2. Строк подання студентом роботи (проєкту) **30 листопада 2023 року**

3. Вихідні дані до роботи (проєкту) Створити авторську композицію «Без обмежень» засобами комп'ютерної графіки та дослідити особливості навчання студентів з вадами слуху в закладах вищої художньої освіти

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) дослідити інклюзію та стан сучасного навчання в закладах вищої освіти саме студентів з вадами слуху, здійснити аналіз сучасних методів навчання студентів з вадами слуху.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Комп'ютерна графіка, друк на полотні, натягнута на підрамник

6. Консультанти розділів роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
	Цебенко Л.І.	<i>Цебенко</i>	<i>Цебенко</i>
	Сова О.С.	<i>Сова</i>	<i>Сова</i>

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Затвердження теми кваліфікаційної роботи	Вересень 2022р.	<i>виконано</i>
2.	Збір теоретичного, практичного та творчого матеріалу до кваліфікаційної роботи	Жовтень-листопад 2022р.	<i>виконано</i>
3.	Затвердження ескізів кваліфікаційної роботи	Грудень 2022	<i>виконано</i>
4.	Творча робота над кваліфікаційної роботи	Січень-жовтень 2023	<i>виконано</i>
5.	Формулювання висновків кваліфікаційної роботи	Листопад 2023р.	<i>виконано</i>
6.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	Листопад 2023р.	<i>невиконано</i> <i>Р. Сова</i>

7. Дата видачі завдання **26 жовтня 2022 р.**

Студентка

О. Карпенко
(підпис)**Карпенко О.С.**

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи (проекту)

Сова
(підпис)**Сова О.С.**

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри образотворчого мистецтва
УДУ імені Михайла Драгоманова
(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання)

Примітки:

1. Форму призначено для видачі завдання студенту на виконання дипломної роботи (проекту) і контролю за ходом роботи з боку кафедри і директора інституту (декана факультету).
2. Розробляється керівником дипломної роботи (проекту). Видається кафедрою.
3. Формат бланка А4 (210 × 297 мм), 2 сторінки

Форма № П-9.03

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**

**ПОДАННЯ
ГОЛОВІ КОМІСІЇ ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ
ЩОДО ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОГО ПРОЕКТУ**

Направляється студентка Карпенко Олександра Сергіївна
(прізвище та ініціали)

до захисту кваліфікаційної роботи (проєкту)

за напрямом підготовки **02 Культура і мистецтво**

спеціальністю **023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація**

на тему: КОМПОЗИЦІЯ «БЕЗ ОБМЕЖЕНЬ» ТА ОСОБЛИВОСТІ
НАВЧАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА СТУДЕНТІВ З ВАДАМИ СЛУХУ В
ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ.

Кваліфікаційна робота і рецензія додаються.

Декан Факультету проф. Тарас ОЛЕФІРЕНКО
(підпис)



Довідка про успішність

Карпенко О.С.

(прізвище та ініціали студента)

за період навчання на педагогічному факультеті з 2022 року до 2023 року

повністю виконав навчальний план за напрямом підготовки, спеціальністю з
таким розподілом оцінок за:

національною шкалою: відмінно **78,9 %**, добре **15,8 %**, задовільно **5,3%**;

шкалою ECTS: A **78,9 %**; B **10,5 %**; C **5,3 %**; D **5,3 %**; E **0 %**.

Секретар факультету

А. Адаменко
(підпис)

Адаменко Л.О.

(прізвище та ініціали)

Висновок керівника кваліфікаційної роботи

Студентка Карпенко Александра виконала дипломний проєкт

«Композиція „Без обмежень“ та особливості навчання образотворчого мистецтва» в повному обсязі як подскладовку загальному так і творчій роботі і готова до цього захисту. В творчій роботі показала високий рівень володіння засобами композиції, кольорознавства та вміння керуватися інструментами комп'ютерної графіки. Теоретична частина стала вкратці викладом, що працюють зі студентами в аудиторії. Робота виконана в повному обсязі і може бути допущена до захисту.

Керівник роботи (проєкту) Р. Сова Сова О.С.

(підпис)

“23” листопада 2023 року

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу (проєкт)

Кваліфікаційну роботу розглянуто.

Студентка Карпенко О. С.
(прізвище та ініціали)

допускається до захисту даного проєкту в комісії підсумкової атестації.

Завідувач кафедри

образотворчого мистецтва О.Л.Шевнюк професор О.Л.Шевнюк

Примітки:

1. Зазначаються дані щодо навчальних досягнень студента за період навчання у вищому навчальному закладі, висновок керівника дипломної роботи (проєкту) та висновок кафедри про дипломну роботу (проєкт).
2. Формат бланка А5 (148×210 мм), 2 сторінки.

Відгук
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ
Карпенко Олександри Сергіївни
(прізвище, імя, по батькові)

Зі спеціальності **023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація**

ОКР Магістр

Тема дипломної роботи:

КОМПОЗИЦІЯ «БЕЗ ОБМЕЖЕНЬ» ТА ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА СТУДЕНТІВ З ВАДАМИ СЛУХУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ.

Актуальність теми:

Сучасна освіта не обмежує можливості здобуття кваліфікації магістра образотворчого мистецтва молоді з особливими потребами. Включення до складу студентів з інвалідністю дає змогу їм в майбутньому інтегруватися в суспільство на рівні зі здоровою молоддю. Кількість молоді, що має інвалідність через певні проблеми зі слухом, на жаль, не зменшується. Тому проблема підготовки викладачів для роботи з дітьми, що мають вади слуху в даний час є актуальною.

Позитивні якості роботи:

Дипломантка Карпенко Олександра в теоретичній частині роботи дослідила стан сучасної вищої освіти в галузі образотворчого мистецтва та надання освітніх послуг здобувачам з вадами слуху. Проаналізувала форми і методи роботи з інклюзивними студентами, надала рекомендації стосовно методів роботи зі студентами з вадами слуху. В творчій роботі продовжила ідею виходу із обмеженого простору людини з вадами слуху, де в символічній формі показала можливість жити без обмежень. Показала високий рівень володіння інструментарієм комп'ютерної графіки.

Практична цінність висновків і рекомендацій:

Теоретична частина науково-практичної роботи містить в собі рекомендації для викладачів закладів вищої освіти, вчителів закладів середньої шкільної освіти та керівників позашкільної форми роботи з молоддю, що мають вади слуху, в галузі мистецької освіти.

Наявність недоліків:

В композиції присутня деяка неузгодженість тональних елементів, яка суттєво не вплинула на загальну ідею твору та його композицію. Непередбачувані проблеми друку привели до деяких відхилень від задуманого, але це не вплинуло на загальне позитивне сприйняття роботи.

Загальна оцінка роботи:

Робота виконана на високому рівні і заслуговує високої оцінки.

Науковий керівник

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри образотворчого мистецтва
УДУ імені Михайла Драгоманова
(науковий ступінь, вчене звання, посада та місце роботи)



Сова О.С.
(прізвище та ініціали)

06 грудня 2023 р.

РЕЦЕНЗІЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ
Карпенко Олександри Сергіївни
 (прізвище, ім'я, по батькові)

Зі спеціальності **023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація**
ОКР Магістр

Тема дипломної роботи:

КОМПОЗИЦІЯ «БЕЗ ОБМЕЖЕНЬ» ТА ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА СТУДЕНТІВ З ВАДАМИ СЛУХУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ.

Робота виконана на достатньому фаховому рівні і відповідає вимогам кваліфікації магістра образотворчого мистецтва.

У науково-практичній частині роботи досліджено можливість отримання вищої освіти молоддю з вадами слуху та стан сучасної освіти та інклюзії в закладах вищої освіти студентів з вадами слуху, проаналізовано проблеми навчання таких студентів, простежені форми і методи роботи інклюзивного навчання, досліджено методи комунікації між викладачами та студентами, дані рекомендації щодо методів і форм роботи з даною категорією студентів.

Дипломанткою опрацьовано великий обсяг матеріалу, що дозволило на їх основі зробити ґрунтовні наукові, теоретичні і практичні висновки.

У практичній роботі продемонстровано достатньо високий рівень володіння інструментами комп'ютерної графіки. Робота творча відповідає теоретичному дослідженню і доповнює його емоційною складовою. В композиції «Без обмежень» розкрита тема дипломної магістерської роботи, та переосмислено символи обмежень людини.

Знання та досвід, отримані в процесі роботи над магістерським проєктом, знадобляться у роботі як художнику так і майбутньому педагогу.

Серед недоліків теоретичної роботи варто назвати незначні синтаксичні та стилістичні помилки. У практичній роботі децю недостатньо контрастні між собою передній та задній план. Зауваження не суттєві і не впливають на загальне позитивне сприйняття.

Робота виконана на достатньому рівні і заслуговує позитивної оцінки.

Магістерська робота Карпенко Олександри КОМПОЗИЦІЯ «БЕЗ ОБМЕЖЕНЬ» ТА ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА СТУДЕНТІВ З ВАДАМИ СЛУХУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ може бути представленою до захисту, а студентка заслуговує присвоєння освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр».

Рецензент


(підпис)

Кириченко І.М.



(прізвище та ініціали)

доцент кафедри графічних мистецтв Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури, заслужений працівник культури України.

(науковий ступінь, вчене звання, посада та місце роботи)

06 грудня 2023 р.




Підпис
завідуючою
Надільник відділу кадрів


Довідка
про результати антиплагіатної перевірки магістерської роботи

Комісією з академічної етики педагогічного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова здійснено перевірку магістерської роботи на тему: **КОМПОЗИЦІЯ «БЕЗ ОБМЕЖЕНЬ». ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ З ВАДАМИ СЛУХУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ**

студентки (та) 2 курсу спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація **Карпенко Олександри Сергіївни** щодо дотримання норм академічної етики.

За результатами аналізу роботи та аналізу звіту подібності, який було згенеровано системою виявлення збігів/ідентичності/схожості компанії UNICHECK, комісія дійшла до наступного висновку (*вибрати один з варіантів*):

1) Комісією не виявлено академічного плагіату. Дана магістерська робота може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

2) *Комісією частково виявлені текстові запозичення – 14,1%, а саме технічні помилки в оформленні цитати. Дана магістерська робота може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.*

3) Комісією виявлено академічний плагіат (обґрунтування факту академічного плагіату додається). Дана магістерська робота не може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

4) Інше

Голова комісії

Секретар комісії

Дата 06.12.2023р.



Матвієнко О.В.

Шулігіна Р.А.



Ім'я користувача:
Матвієнко Олена Валеріївна

Дата перевірки:
26.11.2023 22:09:05 EET

Дата звіту:
26.11.2023 22:11:18 EET

ID перевірки:
1015942945

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

ID користувача:
95448

Назва документа: Карленко_О

Кількість сторінок: 36 Кількість слів: 8527 Кількість символів: 62423 Розмір файлу: 71.62 KB ID файлу: 1015617463

14.1% Схожість

Найбільша схожість: 1.42% з Інтернет-джерелом (<https://perviydoc.ru/v9064/%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD>)



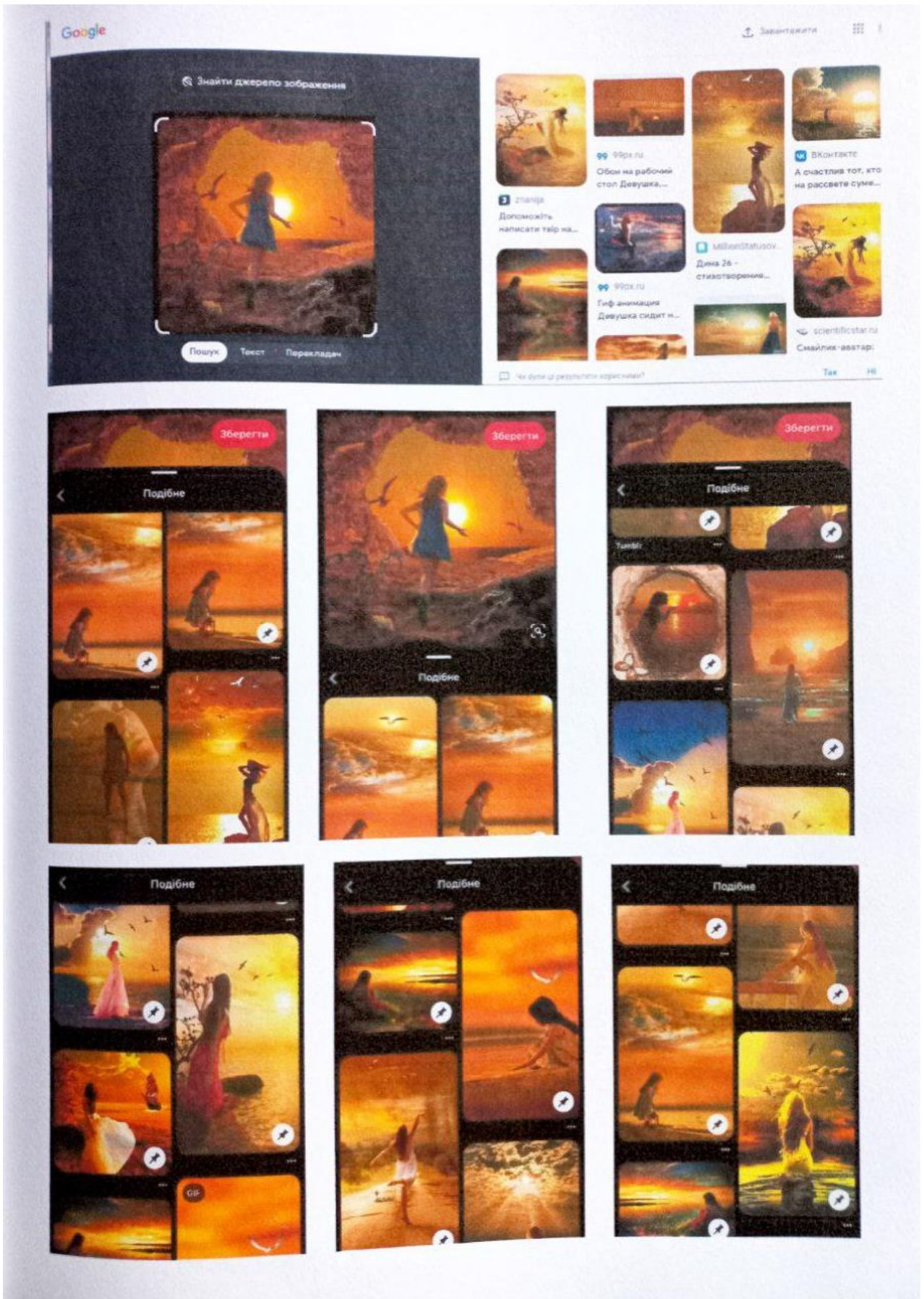
0% Цитат

Вилучення цитат вимкнено

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнено

0% Вилучень

Немає вилучених джерел



ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ З ВАДАМИ СЛУХУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ОСНОВА ЇХ ІНТЕГРАЦІЇ В СУСПІЛЬСТВІ	
1.1. Навчання студентів з вадами слуху мистецьких дисциплін в закладах вищої освіти.....	7
1.2. Особливості роботи над композицією «Без обмежень».....	11
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ З ВАДАМИ СЛУХУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ	
2.1. Мета і зміст роботи зі студентами, що мають вади слуху, у закладах вищої художньої освіти	15
2.2. Методи і форми навчання студентів з вадами слуху мистецьких дисциплін в закладах вищої освіти.....	18
ВИСНОВКИ.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	32
ДОДАТКИ.....	37

ВСТУП

Необхідність інтеграції в сучасне суспільство молоді з особливими потребами вимагає від них якісної освіти та можливості зайняти достойне місце серед успішних працевлаштованих громадян. На основі набутих знань та умінь здобувачі ступеня бакалавра мають можливість продовжити своє навчання в магістратурі. Студенти з обмеженими можливостями можуть набути спеціальності викладача образотворчого мистецтва незважаючи на певні проблеми в опануванні необхідними знаннями та навичками. Держава дає всі можливості для продовження навчання таких студентів і створює додаткові умови для цього. Інклюзія стосується не тільки навчання в загальноосвітніх навчальних закладах. Включення до складу студентів з інвалідністю дає змогу їм в майбутньому інтегруватися в суспільство на рівні зі здоровою молоддю. Сучасна освіта не обмежує можливості здобуття кваліфікації магістра образотворчого мистецтва, а навпаки заохочує реалізувати свої творчі можливості в повній мірі.

Кількість молоді, що має інвалідність через певні проблеми зі слухом, на жаль, не зменшується. Вроджені вади, набуті через хворобу чи зовнішні обставини, але вади слуху не мають обмежувати можливості людей. Вже навіть в законодавстві було офіційно прийнято норму в українській мові, що забороняє називати людей з інвалідністю людьми з обмеженими можливостями.

Саме тому для створення творчої роботи було вибрано композицію «Без обмежень» та було проведено наукове дослідження на тему: «Особливості навчання образотворчого мистецтва студентів з вадами слуху в закладах вищої художньої освіти».

Актуальність теми дослідження. За даними Всесвітньої організації здоров'я кожна дев'ята людина в світі має проблеми зі слухом. Окрім цього більшість з них відчують із-за цього сором'язливість та нереалізованість. Адаптація молоді, що має вади слуху, до повноцінного життя в

багатоголосому суспільстві неможлива без достатнього рівня освіти, який має постійно підвищуватися. Адже маючи обмеження в своїй голові людина зупиняється в своєму розвитку і не може розвиватися естетично, духовно, творчо. Не маючи кордонів у власному сприйнятті світу молодь має можливість реабілітації та достойного якісного рівня життя. Навчати дітей з вадами слуху дуже добре саме викладачам з подібними вадами, адже вони розуміють сутність проблеми в повному обсязі. Але проблема підготовки саме викладачів для роботи з подібними дітьми в даний час ще мало вивчена і недостатньо проаналізована. Нам вдалося знайти лише декілька наукових робіт на тему підготовки викладачів з вадами слуху, а про навчання мистецьким дисциплінам зовсім мало. Педагогічні методики роботи з такими студентами описані в дисертаційній роботі Литовченко С.В.: «Особливості навчання осіб з порушенням слуху у вищих навчальних закладах»[19]. Але в даній роботі немає дослідження навчання саме мистецьких дисциплін. Хоча приділяється багато уваги саме методиці застосування наочності, який на нашу думку є найціннішим методом навчання студентів з вадами слуху. Методи навчання саме образотворчому мистецтву описані в більшому об'ємі досліджень. Заслуговують на увагу робота Пащенко, Л. І.: «Процес вивчення образотворчого мистецтва студентами вищих навчальних закладів»[24] та робота Шевнюк О.Л.: «Методика навчання образотворчого мистецтва у вищих навчальних закладах»[42]. Проте в цих роботах не приділяється увага саме роботі з інклюзивними студентами.

Нещодавно з'явився методичний посібник, що стосується саме нашого дослідження: «Інклюзивна освіта (для студентів мистецьких спеціальностей): навчально-методичний посібник; /уклад. Ірина Новик/. К.: Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2023. 232 с.[14]». Саме в ньому подані рекомендації для спеціальності 023 Образотворче мистецтво.

В даному магістерському дослідженні ми мали на меті проаналізувати та вивчити можливості навчання студентів з вадами слуху у закладах вищої освіти мистецьким дисциплінам. Бажання реалізувати візуальне поняття «Без

обмежень» знайшло своє втілення в творчій роботі з аналогічною назвою, виконане засобами комп'ютерної графіки та надруковане на полотні.

Мета дослідження – вивчення проблеми навчання студентів з вадами слуху саме у закладах вищої мистецької освіти та розробити рекомендації для викладачів, які працюють з подібним контингентом студентів.

Завдання дослідження:

- дослідити інклюзію та стан сучасного навчання в закладах вищої освіти саме студентів з вадами слуху;
- виокремити проблеми навчання таких студентів;
- простежити форми і методи роботи інклюзивного навчання;
- здійснити аналіз сучасних методів навчання студентів з вадами слуху.

Об'єкт дослідження – навчання образотворчому мистецтву у закладах вищої освіти студентів з вадами слуху.

Предмет дослідження – конкретизація методів навчання у закладах вищої освіти студентів з вадами слуху мистецьким дисциплінам.

Методи дослідження – для розв'язання поставлених окреслених завдань були використані

- теоретичні методи вивчення фахової літератури з даної проблеми, нормативних та законодавчих документів про вищу освіту;
- емпіричні методи діагностики (бесіди з викладачами та студентами, що мають вади слуху, батьками таких студентів);
- класифікація та узагальнення для вивчення методів навчання мистецьких дисциплін;
- систематизація прийомів навчання студентів з вадами слуху.

Практичне значення роботи. Дане дослідження може бути корисне викладачам образотворчого мистецтва закладів вищої освіти, які працюють як з групами студентів з вадами слуху, так і з групами в яких присутні один чи два таких студента, вчителям, всім, хто цікавиться цим дослідженням.

Новизна дослідження. Вперше було систематизовано та досліджено роботи по методиці навчання студентів з вадами слуху образотворчому

мистецтву у закладах вищої освіти, конкретизовано методи роботи в інклюзивних групах мистецького напрямку.

Структура дослідження. Вступ, два розділи, висновки, список літератури, додатки. Загальна кількість без додатків 36 сторінок. Та творча робота, що є авторською композицією «Без обмежень», виконана як друк на полотні.

Матеріали дослідження були оприлюднені у статті «Особливості навчання образотворчого мистецтва студентів з вадами слуху в закладах вищої освіти», що оприлюднена на X Всеукраїнській науково-практичній студентській Інтернет - конференції «Науковий простір студента: пошуки і знахідки», що відбувалася 31 березня 2023 року в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова, м. Київ. А також на Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційні методи та технології підготовки фахівців соціальної сфери» в рамках V Міжнародного симпозіуму «Соціальний дискурс глобалізованого світу: наука, освіта, комунікація» в Національному авіаційному університеті 22 березня 2023 року, м. Київ.

РОЗДІЛ 1. НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ З ВАДАМИ СЛУХУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ОСНОВА ЇХ ІНТЕГРАЦІЇ В СУСПІЛЬСТВІ

1.1. Навчання студентів з вадами слуху мистецьких дисциплін в закладах вищої освіти.

Здобувати вищу освіту в наш час прагне більша кількість сучасної молоді, адже це дає змогу до підвищення рівня життя, гармонійного розвитку особистості, отримання стабільного гарантованого високого доходу. Про це свідчить те, що рік від року збільшуються конкурси у закладах вищої освіти, відкриваються нові як державні так і приватні чи неприбуткові вищі навчальні заклади недержавної форми власності. Наряду з молоддю для якої доступна освіта будь-якого рівня, люди з вадами слуху також мають таку можливість. Держава гарантує створення сприятливих умов життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями своїми законами та підзаконними актами[11, 12].

«Для переважної більшості юнаків і дівчат з порушеннями слуху вступ до вищого навчального закладу і початок навчання стають першим дієвим кроком у напрямку соціальної інтеграції. Водночас подібний досвід не завжди позитивний. Насамперед це пов'язано з — неготовністю сучасної вітчизняної вузівської системи до створення оптимальних умов для навчальної діяльності студентів з порушеннями слуху» [19].

Для реалізації навчальних потреб такої категорії здобувачів вищої освіти створюють необхідні умови, у деяких університетах організують групи із сурдоперекладачами, які не заміняють викладачів, а допомагають у донесенні інформації до студентів від професійних викладачів. Навіть був заснований у 1998 році Київською міською державною адміністрацією за підтримки Міжнародного благодійного фонду розвитку людини та Української спілки інвалідів Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», де отримує вищу освіту найбільша кількість студентів з вадами слуху.

Створюються умови для інклюзивного навчання даної категорії також і в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова, «Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Київський національний університет технологій та дизайну, та інших. Саме в цих закладах вищої освіти мають змогу здобувати професії мистецького напрямку.

В Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова створена кафедра образотворчого мистецтва, де за останні роки успішно навчалося троє студентів, що мали діагноз нейросенсорна глухота, та отримали ступінь бакалавра. Проте у студентів з вадами слуху є певні особливості, які не дають їм змогу навчатися далі на магістратурі. Частіше всього вони обмежуються ступенем бакалавра. Проблемою їх є обмежене володіння науковою мовою для написання наукових статей та магістерської роботи, яких вимагає набуття ступеня магістра. Обмежений словниковий запас розширюється за рахунок самоосвіти та додаткової роботи викладачів закладів вищої освіти, які наразі не завжди мають для цього певні знання, досвід і час. Тому так важливо, щоб особи з вадами слуху, які вже здобули звання магістра, передавали свої знання саме здобувачам вищої освіти з такими ж проблемами.

Здобувачі вищої мистецької освіти частіше налаштовані на творчу роботу і вдосконалення своїх мистецьких талантів. А робота над науковими статтями дається їм важко. І навіть якщо проаналізувати статистику Всеукраїнської організації осіб з інвалідністю зі слуху (Українського товариства глухих), то можна побачити, що кількість молоді, що мають ступінь магістра та мають вади слуху мінімальна. Для виправлення ситуації УТОГ підготував навіть перелік учбових закладів, де можуть навчатися юнаки і дівчата з вадами слуху як в середніх навчальних закладах, так і в закладах вищої освіти [25]. Цей перелік розрахований на 2023 рік. Серед

таких закладів є і заклади, де можна здобути мистецьку освіту за спеціальністю 023 Образотворче мистецтво та 022 Дизайн.

Серед випускників вищих навчальних закладів мистецького спрямування мало хто займається науковою роботою, а найбільше тих, хто реалізується в творчих професіях, багато є живописців, графіків та тих, хто займається новітніми комп'ютерними технологіями, рекламою та створенням 3D анімації. Адже саме творчі професії дають можливість реалізувати власний творчий потенціал тим, хто мислить образами, а не словами. Навіть жестова мова відрізняється від звичайної тим, що за одним рухом руки приховано ціле поняття чи почуття. Допомагає дактиль, який повторює слова, сказані голосом, по буквам. Люди з вадами слуху відчують себе іноземцями серед тих, хто чує. Тому часто обмежують себе професіями, які не вимагають багато спілкувань через телефон або просто спілкування з клієнтами.

Зазвичай молодь, що має вади слуху, користуючись жестовою мовою, мають проблеми з закінченнями в словах, виражають свою думку неповно та примітивно. Їх словарний запас обмежений. А за рахунок образного мислення вони можуть виражати свою думку краще через творчість, мистецтво. Тому так багато молоді намагається реалізуватися саме через творчі професії, які їм не завжди легко освоїти.

Прикладом такого випадку може бути наш київський архітектор і художник Олексій Нашивочников, з яким нам довелося спілкуватися особисто. Він розповідав, який важкий шлях довелося йому пройти, щоб отримати професію архітектора. Олексій розказав, що народився художником і пише картини з трьох років, а став архітектором у дорослому віці і в його доробку вісім станцій київського метро, наприклад, станція «Теремки». Зараз Олексій очолює Спілку художників з вадами слуху «Натхнення» і продовжує свою діяльність по інтеграції людей з проблемами слуху в суспільство (Додаток Б, рис.11).

Зазвичай художники, що нечують, спілкуються жестовою мовою, що може ускладнювати спілкування з ними. Олексій також не розмовляє голосом, він пише в блокноті, або говорить жестовою мовою. Цікаво розкаже про своє становлення як художника і про своє навчання. Вступ до закладу вищої освіти йому не був легким і простим, як і подальше навчання. Адже він був один студент з вадами слуху в групі. І навчатися йому було вдвічі важче, ніж студентам, щочують. Тільки за допомогою конспектів однокурсників йому вдавалося розуміти певні предмети[22].

Проблеми існування людей з вадами слуху в суспільстві, яке не завжди толерантне до людей з інвалідністю, та реалізацією їх творчих можливостей актуальні були і є завжди. На жаль кількість людей, щочують погано або нечують зовсім не зменшується. Багато об'єктивних причин тому існує. А війна добавила ще більше їх. Від голосних вибухів, пострілів страждає слух не тільки у військових але і у мирних людей, які потрапляють у зону вибухів. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я близько двох мільйонів людей в Україні страждають на втрату слуху. І кількість їх збільшується за рахунок воєнних дій з кожним днем. Наразі в Україні немає безпечного для слуху місця, де б були захищені вуха людини від потужних різких звуків як при вибухах, так і при голосних сигналах повітряної тривоги. Перебування в постійному стресі, напрузі не сприяють поліпшенню загального здоров'я людини, знижують когнітивні функції організму і, зазвичай, знижують слух.

Наші військові отримують акустичні та акубаротравми від шуму. При цьому порушується нерв і слух повернути вже неможливо. Вже при 80 децибелах тривалий звуковий тиск приводить до втрати слуху, а на фронті загальний фон шуму більший вдвічі.

Проте, коли все це скінчиться, багато військових не зможуть повернутися до звичних мирних професій. Вони будуть відчувати певні обмеження в своїй діяльності. Так як відчувають такі обмеження діти, що народилися глухими, чи ті, що отримали вади слуху від травм, хвороб чи нещасних випадків. Обмеження стосуються не тільки особистого

спілкування, а і вибору професії. Багатьом з них доведеться міняти набуту раніше професію на ту, що буде давати їм можливість працювати, а не отримувати мізерну пенсію по інвалідності. Професії мистецького спрямування допомагають таким людям реалізувати не тільки свої творчі задатки, а і дати професію, що дасть матеріальну підтримку і достаток. Нам здається, що в недалекому майбутньому кількість таких здобувачів вищої освіти мистецького напрямку, що мають вади слуху отримані під час бойових дій, значно зросте.

Отже, здобувачі вищої освіти, що мають вади слуху, мають право і можливість навчатися в закладах вищої освіти та здобувати ступінь бакалавра та магістра. Особливо позитивним є навчання мистецьким спеціальностям, що дасть змогу мати їм не тільки цікаву і необхідну спеціальність, але і реалізуватися як творчим і креативним особистостям.

1.2. Особливості роботи над композицією «Без обмежень»

Обмеження часто знаходяться в нашій голові, в нашій свідомості, а не тільки обставинах, що пов'язані з інвалідністю людини. Про це свідчать приклади відомих людей, які всупереч глухоті змогли досягти досить переконливих успіхів в своїй професії. Навіть якщо ця професія була пов'язана зі слухом, як, наприклад, музика та спів. Всім відомі прізвища таких людей як Людвіг ван Бетховен, Стінг, Барбара Стрейзанд, Жан-Клод Ван Дамм, Рональд Рейган, Джорж Буш-старший, Біл Клінтон. В різний час втрачали слух і такі відомі особистості як П'єр де Ронсар, Франсіско Гойя, Віктор Гюго, Томас Едісон, Хелен Келлер, Жан Жак Руссо, Карел Чапек, італійський художник Антоніо Станьолі, французький скульптор Клод-Андре Десен, Вупі Голберг, Хеллі Беррі, акторки, що отримали Оскар Марлі Метлін та Джуді Фостер. Перелік таких особистостей можна продовжувати ще і ще. Ці люди надихають нас на рух вперед та на реалізацію власних творчих задатків.

Коли нами було розпочато роботу над магістерським проектом, то першим задумом було саме зобразити образи цих людей в своїй роботі. Перші ескізи і містили в собі фотоколаж, що поєднував в собі фото як осіб з вадами слуху минулого, так і наших сучасників, які поборили обмеження фізичні та духовні. Пропрацьовано декілька ескізів, які видалися багатослівними і не мали в собі якоїсь головної домінанти, яка б виражала ідею відмови від обмежень(Додаток А).

Наступним етапом ескізування було бажання зробити роботу більш символічною та лаконічною. Адже через символ можна передати ідею твору.

Символізм зображень художники використовували вже не одне століття. В своїх роботах вони намагалися через символи передати свої ідеї та самовиразитися. Ми пам'ятаємо роботи Миколая Чюрльоніса, литовського художника і композитора, де символізм в роботах передає поєднання та переплетіння світу реального та світу міфів, казок та легенд. В його роботах «Соната сонця», «Соната весни», «День», «Перун», «Знаки Зодіаку» ми можемо прослідкувати і музичні мотиви і поєднання ідей містичного світу, який на думку митця керує світом(Додаток В, рис. 5-6).

Ще один художник – символіст Оділон Редон, французький декоратор, графік та живописець. Як і Чюрльоніс він був музикантом, тому і в його роботах перекликаються музичні мотиви. Він також звертається до міфів та світу надприродного. В його доробку є ряд робіт, виконаних вугіллям. Темний символізм наповнює роботи: «Павук, що плаче», «Павук, що сміється», «Дух наглядач за водами», «Химера», «Ворон», тощо. Але після періоду малювання вугіллям, художник переходить до світлих, сонячних мотивів. Проникнуті світлого символізму такі його роботи як «Народження Венери», «Андромеда», «Пандора». Звертається Редон і до буддистських образів, де через символи передає захоплення медитацією та заглиблення в глибини душі людини(Додаток В, рис. 7-8).

Якщо звернутися до наших співвітчизників, то з історії мистецтв відоме ім'я Юхима Михайліва, українського художника кінця ХІХ, початку

XX століття. Його творчість просякнута символізмом українських мотивів. Не дарма він постраждав від сталінських репресій і загинув у таборах в 1935 році. Із його доробку нам відомі такі роботи: «Загублена воля», «Руїни слави», «Чайка», «Гетьманський намет» та інші(Додаток В,рис.9-10).

Українським символістом був також художник, мистецтвознавець, поет першої половини XX століття Михайло Жук. Його символічні роботи були втілені в портретах видатних українців, ілюстраціях та на кераміці. Зараз вони вважаються втіленням генетичного коду українців(Додаток В., рис.11-12).

Орган слуху - це раковина. Тому образ раковини, мушлі хотілося зобразити як символ фізичного слуху. Ми всі пам'ятаємо, як всі люблять слухати шум моря, прикладаючи до вуха мушлю, привезену з моря. На жаль, мені неможливо почути цей шум, бо навіть наявність слухових апаратів не дають такої можливості. Мушля захищає ніжне тіло молюска, або маленького рачка. Але і сковує рух. Із мушлі має народитися щось цікаве і незвичне. Тому одною із ідей було зобразити мушлю, з якої народжується звук, звук, який можна почути серцем.

Після аналізу різних символів в мистецтві почалися пошуки символу обмеження. На наш погляд це могла б бути клітка для пташки, ланцюг, що зв'язує когось, чи людину або тварину. А також печера, що є символом обмеження свободи, темниці для душі людини. Щоб розкрити свою душу, необхідно вийти на світло із печери. Тому наступні ескізи були на основі ідеї виходу з печери, розірвання ланцюга чи розкритої клітки.

Відмовою від обмежень вирішено було зобразити вихід дівчини із темної печери на світло, до сонця. Дівчина на зображенні вибрана тому, що хоча і говориться багато про рівноправ'я, рівність можливостей – однаково жінкам з інвалідністю набагато важче знайти своє місце в житті та реалізуватися у вибраній професії(Додаток А, рис. 1.4).

Технікою виконання було вибрано комп'ютерну графіку та друк на полотні. Це сучасна та цікава техніка, яка дає змогу реалізувати власний

здум в повній мірі та розкрити ідею можливостей зняття обмежень. Адже володіння інструментарієм комп'ютерної графіки дає можливість створювати друковану рекламну продукцію: логотипи, буклети, візитки, афіші - без яких неможливо створити фірмовий стиль, редагувати та ретушувати певні фотографії, займатися ландшафтним дизайном, створювати дизайнерські рішення сайтів, тощо.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ З ВАДАМИ СЛУХУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ

2.1. Мета і зміст роботи зі студентами, що мають вади слуху, у закладах вищої художньої освіти

На сьогоднішній день актуальною траєкторією розвитку освіти є її адаптація для сприйняття всіх здобувачів. Студенти, які мають вади слуху, потребують певних коригувань у роботі і підходах викладачів в процесі навчання.

Після ратифікації конвенції ООН про права людей з інклюзією Українська система освіти розпочала більш активно працювати над покращенням умов для навчання осіб з інвалідністю. Університети беруть на себе зобов'язання забезпечити гідні і сприятливі умови для отримання навичок здобувачів з особливими освітніми потребами.

Особливості навчання студентів саме з вадами слуху полягають у тому, що для забезпечення їхнього комфортного навчання дуже важливим є вклад викладачів, а саме фактор людської комунікації і спілкування. На сьогоднішній день Українські освітні заклади забезпечили все необхідне матеріально технічне забезпечення, що стосується, наприклад, комфортного доступу до навчання людей з обмеженими руховими можливостями. Встановлені пандуси, забезпечена наявність ліфтів, тощо. Освіта людей з вадами слуху не вимагає глобальних матеріально технічних вкладень, але потребує регулярної роботи з покращенням рівня доступності для сприйняття самого освітнього матеріалу.

Що стосується навчання майбутніх викладачів з образотворчого мистецтва, тут велику роль відіграє стратегія набуття не тільки практичних художніх навичок, а і навчання подальшої комунікації зі студентами. Тобто метою роботи зі здобувачами вищої освіти, що мають вади слуху, є не тільки результативне навчання за фаховими дисциплінами і віднайдення ефективних способів передання інформації. Мета освіти у даному випадку також полягає у випрацьовуванні навичок, що у подальшому забезпечать

комфортну інтеграцію у викладацьке середовище і ефективну роботу за фахом. Мотивація покращення умов здобуття знань для студентів з вадами слуху є зокрема підвищення якості інклюзивної освіти у майбутньому, оскільки вони зможуть інтегрувати свій досвід у викладання наступним поколінням. Викладачі із вадами слуху зможуть не тільки повноцінно надавати освітні послуги здобувачам, а і підтримати студентів, які мають ідентичні особливості.

У статті «Інклюзивна освіта у ВНЗ: чи готові до цього українські викладачі?» Ганни Лопатиної, Наталі Цибуляк, Анастасії Попової, Ольги Гуренко та Яни Сичікової[46] детально розглянуто питання обізнаності викладачів про інклюзивне навчання в цілому. Автори статті представляють дослідження, у ході якого було проведено опитування серед науково педагогічного персоналу різних Українських закладів вищої освіти. Серед заданих питань були ті, що стосувалися досвіду роботи зі студентами з обмеженими можливостями і з приводу обізнаності щодо особливостей навчального процесу при роботі з ними. За результатами опитувань, лише 14% хоч раз мала досвід інклюзивного навчання. Також, 40.9% викладачів добре або достатньо обізнані з приводу особливостей проведення освітнього процесу для здобувачів з обмеженими можливостями, 20.4% обізнані частково, а 38.7% мають недостатні знання, або зовсім не володіють необхідними даними.

Варто зазначити, що автори статті проводили своє дослідження з акцентом на інклюзивне навчання в цілому, без виділення здобувачів із вадами слуху. На основі цього можна зробити висновок, що обізнаність з приводу особливостей навчання таких студентів ще нижча, ніж у показниках, з наданих вище.

Знання про специфіку роботи зі студентами з обмеженими слуховими можливостями - це ключовий фактор впливу на ступінь успішності такого навчання. Варто відмітити, що для викладачів найбільш ефективним було б отримання прямого досвіду по навчальному процесу з людьми, маючими

вади слуху. Можливість отримати такий досвід може забезпечити заклад вищої освіти шляхом, наприклад, організації співпраці з відповідним центром, або колективом. Для викладача подібна практика дозволить з більшою впевненістю у майбутньому застосовувати свої навички в роботі з студентами. Одним із таких центрів могла би бути громадська організація «Відчуй», яка активно займається інтеграцією людей з вадами слуху в чуюче суспільство. А останнім часом також опікується нашими воїнами, що втратили слух внаслідок військових дій в Україні. На нашу думку було б цікаво співпрацювати з такою організацією та направляти до них на педагогічну практику студентів з вадами слуху.

Важливим моментом є також той факт, що під час навчання на викладача образотворчого мистецтва обов'язковим є проходження педагогічної практики. Для студента із вадами слуху це необхідний досвід для набуття навичок спілкування у освітньому процесі. Цей процес несе у собі також мету послаблення стигматизації людей, які мають слухові проблеми, у суспільстві, що дозволяє у майбутньому краще інтегруватися і комфортно почувати себе з оточуючими.

З власного досвіду можу сказати, що під час проходження переддипломної практики перші зустрічі зі студентами першого та другого курсу викликали відчуття невпевненості в собі та страх комунікувати з ними. Проте вже друге та третє заняття надавали впевненості в собі. Звичайно, цьому передувала додаткова робота по підготовці до лабораторних занять, вивчення зразків, перегляд відео уроків по заданій темі, уважне ставлення до правильної вимови всіх слів.

Мовна культура викладача закладу вищої освіти це особлива тема. Адже не тільки для студентів з вадами слуху правильна виразна вимова дозволяє швидше зрозуміти зміст сказаного, а і для всіх здобувачів вищої освіти це важливий момент комунікації учасників навчального процесу. А для тих студентів, що читають по губам, це найважливіший пункт сприйняття інформації.

2.2 Методи і форми навчання студентів з вадами слуху мистецьких дисциплін в закладах вищої освіти.

Під час навчання студентів із вадами слуху мистецьким дисциплінам важливо ефективно комбінувати методи і форми навчання задля ефективного і комфортного засвоєння матеріалу. Викладач має орієнтуватися на способи подання інформації, які допомагають набути необхідних навичок.

Специфіка навчання саме викладачів образотворчого мистецтва з вадами слуху вимагає велику кількість матеріалів, які найкраще сприймаються зором. Ягупов В. В. у своєму підручнику "Педагогіка" висловлює наступну думку з приводу наочних методів навчання: «Доведено, що 87% інформації людина отримує за допомогою зорових відчуттів, а 9-за допомогою слуху. З побаченого запам'ятовується 40%, з почутого – 20, а з одночасно побаченого і почутого – 80% інформації. З прочитаної інформації запам'ятовується 10%, з почутої – також 10, а коли ці процеси відбуваються одночасно – 30%. Якщо застосовуються аудіовізуальні засоби, то в пам'яті залишається 50% інформації, а час навчання скорочується на 20-40%. Цих прикладів достатньо, щоб у дидактичному процесі одночасно зі словесними методами використовувати *наочні*, які, спираючись на різноманітні способи спостереження процесів, явищ, предметів і дій, впливають на зорові рецептори. Адже наочне пізнання генетично випереджає словесне»[44]. Для студентів з вадами слуху показ як навчальний метод є домінуючим за ефективністю сприйняття.

Наочний метод можна реалізувати двома способами: через ілюстрування і демонстрацію. До ілюстрування відносять процес відображення того, що викладач говорить словами через додаткові візуальні матеріали. Наприклад, під час викладання дисципліни "Теорія образотворчого мистецтва" відбувається показ картин. Через розгляд конкретних мистецьких творів студент засвоює тему, до якої ці твори відносяться. Відповідно, інформацію, яка сприймається не тільки аудіально,

на слух, а і візуально, легше запам'ятати і потім застосовувати. Що стосується студентів із вадами слуху, у контексті застосування методу ілюстрування необхідно висвітлити важливий момент. Під час показу роботи, наприклад, у форматі презентації, варто додати невеликі підписи з основною інформацією. Так матеріал буде набагато доступнішим.

На практичних дисциплінах також активно використовується метод ілюстрування, в першу чергу через показ готових робіт як прикладів. Таким чином відбувається демонстрація очікуваного результату, що значно спрощує розуміння поставленої задачі в цілому. Для студентів із вадами слуху візуальний показ матеріалу найбільш ефективно сприймається, і дозволяє простіше його засвоїти. Ефективним у такому випадку буде також демонстрація не тільки вдалих прикладів робіт, а і розбір найбільш частих помилок на наочному прикладі.

Також дієвим методом у навчанні майбутніх викладачів образотворчого мистецтва є демонстрація. Демонстрація представляє собою процес відтворення технік викладачем, які потребують засвоєння здобувачами. Найбільш поширено цей спосіб донесення інформації використовується саме у навчанні практичним дисциплінам таким як рисунок, живопис, скульптура, декоративне мистецтво. Чудово демонструє нову інформацію майстер-клас від викладача чи запрошеного митця, який володіє певною технікою досконало. Наприклад, писанкарство чи петриківський розпис, скрапбукінг, аерографія чи валяння, - ці техніки потребують багаторічного досвіду майстрів. І варто запрошувати професіоналів для демонстрації своєї майстерності та розкриття нюансів техніки виконання робіт. Такі запрошені митці із задоволенням діляться своїм досвідом, а студенти люблять такі заняття. У випадку із навчанням студентів з вадами слуху цей спосіб є набагато ефективнішим за просто словесне пояснення. Більш того, здобувач таким чином може перейняти формат демонстрації певних технік, і у майбутньому ефективно використовувати у своїй викладацькій діяльності.

У роботі зі здобувачами вищої освіти з вадами слуху важливо підтримувати чітку дикцію і виразну вимову. Студенти можуть на достатньо хорошому рівні читати по губам. Навіть ті студенти, що користуються слуховими апаратами та імплантами не завжди можуть зрозуміти звернену до них мову, якщо вони не дивляться на викладача. Під час лекційних занять, або бесіди варто тримати себе таким чином, щоб можна було безперешкодно побачити процес вимови. Якщо ж лекція відбувається дистанційно он-лайн через засоби зв'язку, то обов'язковою умовою таких занять є необхідність субтитрів українською мовою, які підключає викладач на своєму пристрої.

Під час навчання теоретичним дисциплінам викладач веде навчання через лекцію. На сьогоднішній день у більшості випадків лекційна інформація викладається виключно під час пари. «Лекція відрізняється від інших видів навчальних занять значною кількістю повідомленої інформації та присвячена зазвичай опису складних систем, зв'язків, залежностей причинно-наслідкового характеру»[7]. Тобто інформація, що звучить на занятті, не дублюється у письмовому вигляді. Для студента з порушенням слуху у цьому аспекті виникає проблема, яка полягає у тому, що одночасно слухати і конспектувати матеріал немає можливості. За умови, якщо здобувач буде намагатися спочатку сприймати інформацію візуально дивлячись на викладача і читаючи по губам, а потім конспектуючи, більша частина інформації не буде продуктивно сприйнята. Адже поки студент записує інформацію, він не сприймає той матеріал, який продовжує доносити до студентів викладач.

Для запобігання цього рекомендовано два шляхи вирішення. Перший полягає у тому, щоб дублювати зміст лекції у текстовому форматі, і представляти у користування для здобувача. Другий представляє собою особливу організацію між здобувачами, яка полягає у можливості студента із вадами слуху дивитися у конспект іншого здобувача, і записувати за ним. Цей спосіб не потребує ніяких додаткових навантажень, нюанс полягає лише у тому, щоб комфортно розміститись, а саме: якщо здобувач, який чує і

конспектує лекцію правша, студент із вадами слуху сідає зліва від нього; якщо лівша, то, відповідно, справа. Можливо також те, що учасники навчального процесу після лекції нададуть необхідні матеріали, але варто зазначити, що вищезгаданий спосіб дозволить студенту з обмеженими слуховими здібностями у моменті активно взаємодіяти на занятті, оскільки він матиме можливість сприймати інформацію у реальному часі. На жаль, останній спосіб напряду пов'язаний із міжлюдськими стосунками. А зав'язування толерантних відносин в групі, де навчаються студенти з вадами слуху, не відноситься до обов'язків викладача і залежить суто від особистих взаємовідносин студентів.

Під час навчання образотворчого мистецтва майбутніх викладачів активно використовується метод вербалізації змісту художніх творів. Це відбувається в основному у якості супроводу до процесу показу картин або ілюстрацій. Під час цього досягається більш глибоке розуміння здобувачами художнього образу, його смислового наповнення. Цей метод передбачає словесну комунікацію викладача зі студентами.

Також важливим є у процесі подібних взаємодій залучати здобувачів до словесного обговорення творів. Таким чином актуалізується асоціативна пам'ять стосовно художнього образу, стимулює до більш глибокого аналізу символів у роботі. Відповідно, у майбутньому студенту простіше використовувати аналогічний алгоритм аналізу свого твору під час своєї викладацької або художньої діяльності.

Важливим у контексті дослідження буде згадати деякі особливості, пов'язані з формами контролю під час навчання майбутніх викладачів образотворчого мистецтва. Серед основних методів здійснення контролю є тестування, усне опитування, практичний контроль, письмовий контроль.

Практичний контроль навичок під час навчання образотворчому мистецтву здійснюється в основному у форматі перегляду. При цьому форматі студент із вадами слуху потребує рівноцінного фідбека з приводу своєї роботи, як і інші здобувачі. При використанні цього методу немає

особливих нюансів, окрім вищезгаданих особливостей спілкування (зоровий контакт, щоб здобувач мав можливість читати по губам).

Тестування також не несе якихось специфічних нюансів, які потребують уваги у контексті навчання здобувача із вадами слуху. Теж саме стосується методу письмового контролю. Варто відмітити, що подібні формати одні із найбільш вдалих для здійснення контролю з теоретичних дисциплін.

Варто окремо виділити метод усного контролю знань, який може використовуватися під час навчання образотворчому мистецтву на різних дисциплінах. Одним із плюсів даного методу є те, що відповідь на задане питання відбувається у режимі реального часу. Це дозволяє не тільки перевірити необхідний рівень знань, а і у разі виникнення певних нюансів, або прогалин одразу їх скоригувати в форматі бесіди з викладачем. Проте у контексті навчання студентів із вадами слуху виникає проблема, яка полягає у тому, що під час подібних взаємодій для здобувача існує додатковий стрес фактор, який, безпосередньо, впливає на рівень і якість відповіді. Варто відмітити, що під час відтворення усного контролю знань із студентом з обмеженими слуховими здібностями необхідно більше уваги і часу приділити самому процесу комунікації. А саме: у ході розмови упевнитися, що здобувач повноцінно почув задане питання; за необхідності формулювання потрібно повторити або уточнити. Під час відповіді викладач має бути толерантним і витриманим, адже разом із слуховими проблемами студенти з вадами слуху завжди мають і проблеми мовлення. Якщо щось не зрозуміло у відповіді студента, можна попросити його зробити відповідь письмово. Варто зазначити, що у молоді з вадами слуху зазвичай є ще одна велика проблема. Жестова мова не звертає увагу на закінчення і правильність написання деяких слів, на відміну від дактиля. Тому такі студенти мають менший словниковий запас, деякі терміни їм треба пояснювати додатково. І при відповіді на запитання по темі лекції чи лабораторного заняття вони використовують не розширені відповіді, а короткі.

За умови дотримання вищезгаданих нюансів всі учасники освітнього процесу зможуть якісно і продуктивно взаємодіяти між собою.

У контексті дослідження також варто висвітлити момент, який стосується взаємодії викладача і студента під час практичних занять. При викладанні мистецьких дисциплін більшої ваги набувають не лекційні заняття, а лабораторні, на яких студенти опановують мистецькі дисципліни на практиці під керівництвом викладача.

У ході навчання при стандартному перебігу заняття перед здобувачами ставиться аудиторна постановка, завдання на її живописне або графічне втілення. В процесі заняття викладач приділяє увагу тому, щоб індивідуально відкоригувати кожного студента, надати поради, рекомендації у процесі роботи на основі спостереження за її відтворенням. За необхідністю викладач може методом демонстрації допомогти студенту відтворити певні техніки. При навчанні здобувача із вадами слуху важливо відмітити один нюанс, що стосується сприйняття інформації у такому форматі. В основному на подібних заняттях студенти зайняті відтворенням необхідної роботи і спогляданням постановки. Викладач при цьому, щоб не заважати здобувачам і не перекривати собою об'єкт малювання майже постійно знаходиться за їхніми спинами. Важливо перед початком комунікації студента із вадами слуху упевнитися, що він має можливість сприймати викладача, і звернув на нього увагу. Також під час пояснення необхідних моментів необхідно дотримуватися вищезгаданих нюансів комунікації з людиною, що не чує.

Варто відмітити, що у разі навчання на освітній програмі людини із вадами слуху, ідеальним є варіант залучення до процесу сурдоперекладача. Сурдоперекладач – це спеціаліст, який володіє жестовою мовою, і здатен, наприклад, паралельно із лекцією перекладати інформацію надану викладачем студенту. При такому форматі стає можливим повноцінне сприйняття здобувачем всіх необхідних навчальних матеріалів. За умови оформлення сурдоперекладачів за контрактом, освітні можливості здобувачів із вадами слуху у значній мірі збільшилися б. Також варто зазначити, що при

такому форматі проведення занять студент із вадами слуху матиме можливість розуміти повністю всю інформацію, подану на лекціях. Проте така практика хоча і є в деяких закладах вищої освіти, але допускається, якщо група складається з декількох здобувачів з вадами слуху. В такому випадку сурдоперекладач присутній разом з викладачем на всіх дисциплінах, де є в цьому необхідність.

У ході навчання майбутніх викладачів образотворчого мистецтва також продуктивно застосовується метод дискусії, дебатів або полеміки. Це представляє собою організований процес розгляду певного питання, його всебічний аналіз. Зазвичай під час подібних практик здобувачами обираються пропонент і опонент. Пропонент висуває свою відповідь або трактовку певного питання, а опонент її спростовує. Далі аудиторія визначає того, чий доводи були більш змістовними і суттєвими, відповідно до чого визначається переможець. Цей метод активно може використовуватися як під час практичних занять образотворчого мистецтва, так і у ході теоретичних. Наприклад, може відбуватися колективний аналіз існуючих творів мистецтва, або визначатися більш продуктивні стратегії у навчанні на методиці викладання. В контексті освіти людей із вадами слуху важливо виділити саме ці методи як одні з тих, що найбільш потребують контролю у процесі їхнього проведення. Це зумовлено передусім самою їх суттю, тобто необхідністю постійного спілкування і швидкого реагування. Під час подібних практик важливо організувати процес таким чином, щоб здобувачі із вадами слуху мали можливість повноцінно приймати участь у процесі обговорення. Тут найбільш суттєвий аспект полягає у психологічному самовідчутті людини у колективі. Здобувач із обмеженими слуховими здібностями зазвичай може досить часто не почути, що саме сказала інша людина, і соромитись перепитати. Перед початком дискусії або подібної практики важливо повторно наголосити всім учасникам про те, що основною метою заняття є загальне розуміння один одного, що у свою чергу є запорукою продуктивності заняття. У процесі також важливо слідкувати за дотриманням

цього аспекту. Таким чином всі учасники будуть рівноцінними учасниками, і матимуть можливість набути необхідні навички.

Варто зазначити, що вищезгадані методи, не дивлячись на певні нюанси у втіленні зі здобувачем вищої освіти, що має вади слуху є невід'ємними у процесі навчання. Вони безпосередньо є одними з найбільш стресових, але це зумовлено необхідністю комунікувати у досить великих обсягах. Саме цей навичок є необхідним для майбутнього викладача образотворчого мистецтва. Також важливий нюанс полягає у тому, що з набуттям досвіду спілкування з різними людьми студент із вадами слуху у майбутньому більш плавно інтегрується у освітню діяльність як науково педагогічний працівник.

Окрему увагу у контексті даного дослідження варто приділити нюансам, які стосуються дистанційного навчання здобувачів із вадами слуху. Загальні вищезгадані принципи щодо сприйняття усної мови у цій формі проведення занять не міняються. Проте при дистанційному форматі актуальною стає можливі проблеми із технікою та стабільністю Інтернет зв'язку. Звісно, ці моменти є актуальними не тільки для здобувачів із вадами слуху. Але якщо для студента без проблем зі сприйняттям на слух не виникає проблем, наприклад, виключена камера у викладача, то для людини що не чує це принципова проблема. Також у дистанційному форматі актуальна рекомендація щодо текстового супроводу у презентації, або текстового варіанту лекції від викладача. Під час навчання образотворчому мистецтву домінують методи, основані на наочності, тобто велика кількість матеріалу пояснюється на основі картин, фрагментів робіт, ілюстрацій, тощо. Під час демонстрації презентації необхідно додати супровідні підписи, які передають суть поточного уривку лекції.

Також уваги потребує процес усної взаємодії, що відбувається під час дистанційних занять. Це стосується дискусій, опитувань, диспутів, тощо. Якщо у он-лайн режимі проводиться, наприклад, усне опитування, варто

прописати питання окремим слайдом, щоб була можливість його візуального сприйняття.

Зазвичай у ході дистанційного заняття якщо когось запрошують відповісти, роблять це просто покликавши здобувача. Враховуючи вищезгадані вірогідні проблеми із зв'язком, а також той нюанс, що здобувач із вадами слуху може не почути, що його викликають, є декілька рекомендацій. У першу чергу можна завчасно домовитись, що викладач окрім усного запрошення студента до відповіді відправить йому запит на ввімкнення мікрофона. При такій дії у здобувача на екрані висвітлиться цей запит, і він зрозуміє, що звертаються саме до нього. Також, на випадок, якщо у ході розмови виникнуть додаткові питання чи зауваження, можна вийти на зв'язок через чат у мережі, через яку відбувався зв'язок. Такий спосіб є швидким у втіленні для викладача, комфортним, і забезпечить повноцінне сприйняття інформації студенту із вадами слуху.

У ході дистанційного навчання найбільш комфортними для проведення, так само, як і у очному форматі є тестування, письмовий контроль і практичні завдання. Процес тестового контролю суттєво не відрізняється за особливостями його проведення від формату очного навчання, те саме стосується і письмового контролю.

Під час процесу виконання практичних завдань з образотворчого мистецтва у он-лайн форматі студенти зазвичай надсилають роботи через, наприклад, меседжери з метою отримати фідбек не тільки на кінцевий результат, а і на процес. Під час такого формату викладачі можуть коментувати твори через аудіо зв'язок або голосові повідомлення. Передусім такий формат надання фідбека зумовлено його швидкістю. У навчанні здобувачів із вадами слуху варто приділити увагу саме текстовому представленню коментарів до робіт. При такому способі вся інформація буде продуктивно сприйнята.

В процесі навчання здобувачів вищої освіти з вадами слуху варто застосувати метод так званого попереднього завдання. При цьому на

попередньому занятті викладач озвучує студентам тему наступного і рекомендує джерела інформації, яка може допомогти здобувачам попередньо ознайомитися з тим, що буде відбуватися на наступній лекції чи лабораторному занятті. Викладач теоретичних дисциплін може давати посилання на певний підручник, методичні матеріали чи сайт в Інтернеті, де є подібна тема. Не завжди є в паперовому підручнику відповідна тема, адже гарні викладачі намагаються дати студентам якомога найновішу інформацію. Тому варто користуватися такими джерелами як, наприклад, Moodle, де кожен викладач подає не тільки робочу програму, в якій подаються назви теми занять, а і матеріал в допомогу самостійної роботи студентів.

Для творчих дисциплін таких як рисунок, живопис, скульптура варто в якості попереднього завдання рекомендувати передивлятися відеоролики. Відеометод актуальний не тільки для здобувачів з вадами слуху. З розвитком аудіовізуальних технічних засобів отримання певної інформації стає набагато легшим, ніж раніше.

Самостійна робота для всіх студентів є дуже важливим моментом підвищення якості освіти. Для молоді з вадами слуху така робота зазвичай набуває ще більшого значення. Тому для підвищення результативності аудиторної роботи і в продовження методу попереднього завдання можна рекомендувати давати в якості домашнього завдання спробувати освоїти наступну тему на зразку невеликого формату. Наприклад, якщо на аудиторному занятті по живопису планується освоїти техніку лессировки чи альприма, то можна рекомендувати скейчинг невеликого предмета в цих двох техніках. Наприклад, написати аквареллю етюд яблука в цих двох техніках. Перед завданням по рисунку «Натюрморт із різноматеріальних предметів» на першому курсі варто рекомендувати скейтчинг простих побутових предметів, таких як скляна чашка чи банка, металева ложка чи фольга, керамічна вазочка чи блискуча ялинкова прикраса. Скейтчинг зараз дуже популярний серед молоді, тому таке завдання буде їм цікаве і не буде особливо складним. На наступному занятті студент з вадами слуху показує

свої ескізи чи замальовки викладачу, який в свою чергу пояснює помилки і орієнтує на якісне виконання академічного завдання.

«Розвиток окоміру, тренування руки, виховання смаку, вміння бачити природу, шліфування майстерності – все це приходить до художника-початківця в першу чергу через начерки й короткочасні зарисовки[33,17]». Тому завдання на короткотривалі зарисовки та етюди буде доречно не тільки студентам з вадами слуху. Підчас лабораторних занять наряду з довготривалими завданнями варто вводити короткотривалі начерки і етюди. Наприклад, при вивченні голови людини чи фігури людини можна за десять хвилин до кінця заняття, або навпаки, перші десять хвилин заняття, присвятити швидким начеркам портретів однокурсників, або динамічних рухів фігури. Для цього викладачу необхідно заздалегідь підготуватися, щоб не витратити час на зайві пояснювання. Як зазначає у своєму посібнику Дворник Ю.В.: «Начерк – це завжди «вибуховий» процес, де логіка не спрацьовує, де переважає емоційний «натиск», синтетизм бачення, де активізується весь попередній досвід рисувальника, його вміння бачити природу «широко», узагальнено»[9,66]. Зазвичай студенти з вадами слуху бувають досить емоційними і завдання на передачу швидкого руху ними виконуються на високому рівні. Ці завдання обмежуються короткими часовими рамками, але дають можливість студентам опанувати техніку швидких замальовок, вдосконалитися у володінні як графічними так і живописними матеріалами.

Наостанок варто зупинитися на важливій проблемі психологічного стану групи, в якій є один чи два здобувачі вищої освіти з вадами слуху. Наразі, не всі здорові студенти готові сприймати людей з вадами слуху як адекватних, повносправних особистостей. Навіть зараз, коли піднімаються питання безбар'єрності та інклюзії, ставлення до людей з вадами слуху часто буває відверто негативним. Таких людей вважають розумово відсталими та нерозумними. Таке ставлення відверто погіршує моральний стан студентів з вадами слуху. Змушує весь час доводити, що вони теж чогось варті в цьому

житті. В такому випадку, якщо викладач помічає зверхнє ставлення однокурсників до таких студентів, варто подумати про вжиття заходів додаткової психологічної підтримки студентів з вадами слуху, що, в свою чергу, допоможе не тільки опануванню предметом, всіх студентів, а і покращить загальний клімат в групі. А це відповідно і підвищить загальну успішність в групі. Люди з вадами слуху дуже творчі натури і не мають відрізнитися в сучасному суспільстві можливістю реалізуватися.

Таким чином можна підсумувати, що актуальність даної проблеми в умовах сучасного динамічного світу не зменшується, навпаки, спонукає до пошуків нових, прогресивних форм навчання студентів з вадами слуху та налагодження різноманітних форм комунікації між студентами та викладачами. І головними з них мають бути візуальні форми роботи.

ВИСНОВКИ

В даному дослідженні на основі опрацьованих теоретичних матеріалів, спостережень та власного досвіду нами було більш детально вивчено і показано проблеми здобувачів вищої освіти з вадами слуху. Необхідність навчання в закладах вищої освіти молоді з даними проблемами зі здоров'ям дає їм перспективу оволодіти професією, яка в майбутньому дасть змогу допомогти як дітям з подібними вадами, так і самим слабчучим чи нечучим людям реалізуватися як творчій особистості. Галлодетський університет в Америці до недавнього часу був єдиним для навчання глухих та слабчучих студентів. До 1987 року його очолювали чучі директори. На вимогу студентів його очолив глухий професор Ірвінг Джордан. Подібний університет нещодавно було створено і в Німеччині.

В нашій країні існує декілька закладів вищої освіти, які намагаються надавати можливості для навчання молоді з вадами слуху. Допомагають молоді в опануванні професійними навичками також ряд громадських і державних організацій таких як УТОГ та «Відчуй». Асоціація людей з інвалідністю навіть оплачує освіту студентам з вадами слуху в такому університеті як, наприклад, Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна».

Питання інклюзії стоїть надзвичайно гостро. Адже кількість молоді, що отримує інвалідність, а саме і проблеми зі слухом, збільшується в рази із-за воєнних дій в нашій країні. І вони всі повинні мати можливість для отримання гідної освіти та достойного рівня життя.

В магістерській роботі були досліджені такі завдання:

- стан сучасної освіти та інклюзії в закладах вищої освіти студентів з вадами слуху, який засвідчує необхідність подальшої роботи по покращенню надання освітніх послуг здобувачам вищої освіти з вадами слуху;

- проаналізовано проблеми навчання студентів з вадами слуху, їх наявність та специфіка, що засвідчує необхідність особливого підходу викладачів до таких студентів;
- простежені форми і методи роботи інклюзивного навчання, які базуються на необхідності робити наголос не на слуховому викладі матеріалу, а на збільшенні наочних форм навчання;
- здійснений аналіз сучасних методів навчання студентів з вадами слуху, який є необхідним для оптимізації навчального процесу і базується на розширенню форм взаємодії з викладачами через сучасні форми зв'язку, месенджери та освітні платформи в Інтернеті ;
- досліджено методи комунікації між викладачами та студентами, що акцентують увагу на особливо уважному ставленню до потреб студентів в зоровому контакті з викладачами;
- створено творчу композицію «Без обмежень» засобами комп'ютерної графіки та друкові на полотні.

Дослідження теми інклюзії студентів з вадами слуху в закладах вищої освіти були оприлюднені в нашій статті «Особливості навчання образотворчого мистецтва студентів з вадами слуху в закладах вищої освіти», що увійшла до збірника статей Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базилевська О. О. Формування соціокультурної компетенції в учнів з порушенням слуху засобами образотворчого мистецтва. Дис. ... канд. пед. наук :13.00.03. Базилевська Оксана Олександрівна. Київ, 2017.242с. URL : http://ispukr.org.ua/articles/17/17060601_d.pdf 26
2. Базильчук, Л. В. (2009) Дидактико-методичні основи навчання майбутнього вчителя образотворчого мистецтва художній кераміці. Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки (157). с. 22-29.
3. Бондар І. І. Психолого-педагогічні основи навчання образотворчому та декоративно-прикладному мистецтву: Методологічні і методичні нариси. – Черкаси: Вид від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2005.
4. Види і жанри образотворчого мистецтва. URL : <https://infopedia.su/8x37b5.html>
5. Виставка глухих художників. URL : <https://www.5.ua/kultura/vlasna-vnutrishnia-melodiia-khudozhnyky-z-vadamy-slukhu-predstavyly-svoi-roboty-na-vystavtsi-v-kyievi-178263.html>
6. Вища освіта жестовою мовою: яким має стати простір рівних можливостей для глухих та слабкочуючих? URL : https://ucu.edu.ua/news/vyshha-osvita-movoyu-zhestiv-yakym-maye-staty-prostir-rivnyh-mozhlyvostej-dlya-gluhyh-ta-slabkochuyuchykh/6_11_2017
7. Гнатюк Ірина. Методи інклюзивного навчання. Конференція «Психологічний супровід учасників освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти» "Житомирський ОІППО" Житомирської обласної ради URL : <http://dpsz2018.blogspot.com/2018/11/blog-post94.html>
8. Гнатюк О.В. Особливості дистанційного навчання учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. К. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/732434/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82.pdf>

9. Дворник Ю.В. Жива вода рисунка. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2009.
10. Демченко, І. І. (2009) *Імітаційне моделювання у квазіпрофесійній підготовці майбутнього вчителя образотворчого мистецтва*. Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки (164). с. 82-87.
11. Державний стандарт початкової загальної освіти. К., 2006.
12. Закон України «Про освіту»: редакція від 6.04.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
13. Збудувати себе. URL : <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/pobuduvati-sebe-jak-nechujuchikh-arkhitektor-rujnuje-stereotipi-i-proektuje-stantsiji-metro-2512839.html>
14. Інклюзивна освіта (для студентів мистецьких спеціальностей): навчально-методичний посібник; /уклад. Ірина Новик/. К.: Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2023. 232 с.
15. Кириченко М.А., Кириченко І.М., Основи образотворчої грамоти. Київ : Вища школа, 2002.
16. Конопко О.І. Образотворче мистецтво. К.: Київський міський педагогічний коледж, 2005. - 100 с.
17. Кузьминський А.І., Омеляненко. Педагогіка / підручник. – К. : Знання, 2008. – 447 с.
18. Лопухова С. Рисунок і живопис для майбутніх графічних дизайнерів в умовах дистанційного навчання. *Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну*, 4(2), 2021 с. 265–275. URL : <https://doi.org/10.31866/2617-7951.4.2.2021.246851>
19. Литовченко С.В. Особливості навчання осіб з порушенням слуху у вищих навчальних закладах. УДК: 376.33-378.6 // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук-К.: Інститут спеціальної педагогіки АПН України, 2006
20. Навчальні плани |Міністерство науки і освіти України URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-plani>

21. Навчання дітей із порушеннями слуху. Навчально-методичний посібник. С. В. Кульбіда та ін. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 216 с.
URL : [http://interactive.ranok.com.ua/upload/file/%D0%98%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D0%B8%D1%8F/Navchannia%20ditei%20iz%20porushenniamy%20slukhu%20\(Kulbida%20ta%20in\).pdf](http://interactive.ranok.com.ua/upload/file/%D0%98%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D0%B8%D1%8F/Navchannia%20ditei%20iz%20porushenniamy%20slukhu%20(Kulbida%20ta%20in).pdf)
22. Нашивочников Олексій. URL : <https://photo.unian.ua/photo/852110-aleksey-nashivochnikov>
23. Організація професійного навчання учнів з порушеннями слуху в умовах навчально-виховного комплексу. Упоряд. Таранченко О.М., Литвинова В.В., Українець Б.М. Підкамінь, 2014. 104 с.
24. Пащенко Л.І. Образотворче мистецтво в процесі художньо-естетичного виховання студентів вищих навчальних закладів. УДК 378.03
URI: <https://eprints.cdu.edu.ua/1600/1/157-122-125.pdf>
25. Перелік вищих закладів освіти різних рівнів акредитації для абітурієнтів з порушеннями слуху (станом на 05.05.2023 р.). УТОГ. URL : <https://utog.org/osvita/dlya-abiturientiv/informaciia-dlia-abiturientiv-2023-roku>
26. Подволоцька, О. С.; Швець, І. В., Аспекти дистанційного навчання академічному рисунку в сучасних умовах (на прикладі навчання студентів дизайнерських факультетів), 2021
27. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти: затверджено наказом МОН від 8 вересня 2020 року №1115. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>
28. Резніченко М.І. Підготовка вчителів образотворчого мистецтва в системі педагогічної освіти України (досвід та проблеми) УДК 378.013+370.711+739.4
URL : https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/4_2009/21.pdf.pdf
29. Резніченко М.І. Проблеми художньо-педагогічної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва / М.І. Резніченко // Педагогіка і психологія професійної освіти. Науково-методичний журнал. – №3, – 2001. – С.70-79

- 30.Сандовенко І. В. Використання новітніх технологій та активних методів навчання студентів з вадами слуху. Збірник «Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами» УДК 37.016:[81.243 811.111]с. 379 URL :<https://ap.uu.edu.ua/article/431>
- 31.Стась, М. І. (2009) *Особливості та педагогічні можливості образотворчого мистецтва*. Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки (142). с. 119-123.
- 32.Стась, М. І. (2009) *Загальний зміст художньо-творчого процесу майбутніх учителів образотворчого мистецтва та його етапи*. Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки (157). с. 160-165.
- 33.Сухенко В.О. Академічний рисунок. Підручник. К.: Амадей, 2016.
- 34.Таранченко О.М. Образотворча діяльність як засіб соціальної реабілітації дітей з розладами слуху. Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі. Наук.-метод. зб. За ред. В.І.Бондаря, В.В.Засенка. К.: Наук. світ, 2001. Вип. 2. С. 203-207.
- 35.Таранченко О.М. Значення образотворчої діяльності для розвитку дітей з особливими потребами в умовах інтегрованого навчання. Кроки до демократичної освіти. 2002. Лютий. С.21-22 .
- 36.Таранченко О.М. Становлення та розвиток системи спеціального навчання дітей зі зниженим слухом в Україні (XIX – початок XXI століття). Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук.- К., 2006.
- 37.Таранченко О.М. Сурдологічна теорія та практика другої половини ХХ століття в Україні. URL : <http://ap.uu.edu.ua/article/415>
- 38.Таранченко О.М. Формування особистості дітей з порушеннями слуху через образотворче мистецтво (роль вчителя у сучасних умовах). Szanse i bariery dzialalnosci zawodowej. Warszawa: Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, 2001. С. 87-88.
- 39.Таранченко О.М. Формування науково-методичних засад освіти дітей зі зниженим слухом. URL : <http://ap.uu.edu.ua/article/531>

40. Фіцула М. М. Педагогіка. Навч. посібник. К.: Академвидав, 2007. 559 с.
41. Федорук В. Живопис у навчально – творчому процесі: аспект побудови освітлення кольороформи. Вісник Львівської національної академії мистецтв. 2011. Вип.22. С131-149
42. Шевнюк О.Л. Методика навчання образотворчого мистецтва у вищих навчальних закладах. К.: Освіта України, 2017. 311с.
43. Шевченко В.М. Історія сьогодення української сурдопедагогіки. URL : <https://ourlife.in.ua/obrazovanie/surdopedagogicheska-stranica/3648-storja-ta-sogodennja-ukrayinskoyi-surdopedagogki.html>
44. Ягупов В.В. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2002. – 560 с. Наочні методи навчання: показ, ілюстрування і демонстрування. https://eduknigi.com/ped_view.php?id=190
45. Яковлєва Олена, _ Він рухає українську науку зі зброєю в руках — інтерв'ю з директором МАН та добровольцем Оксеном Лісовим, URL : <https://vikna.tv/istorii/intervyu-z-oksenom-lisovym-dyrektorom-man-ta-dobrovolczem/> (дата звернення 21 Березня 2023)
46. «Inclusive education in higher education institution: Are Ukrainian faculty members' ready for it?»
URL : <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/00345237231207721>

ДОДАТКИ

Додаток А



Рис.1.1. Ескіз дипломного проекту



Рис.1.2. Ескіз дипломного проекту



Рис.1.3. Ескіз дипломного проєкту



Рис.1.4. Ескіз дипломного проєкту



Рис.2-4. Олексій Нашивочников та його пейзажі.



Рис.5-6 М.К. Чюрльоніс «Казка королів», «Анданте»



Рис. 7-8 Оділон Редон. Людина павук. Людина кактус

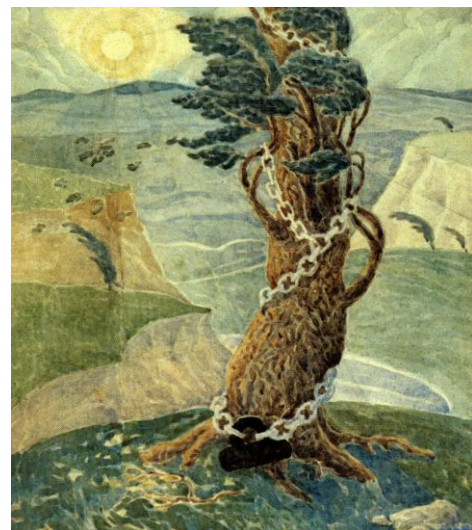
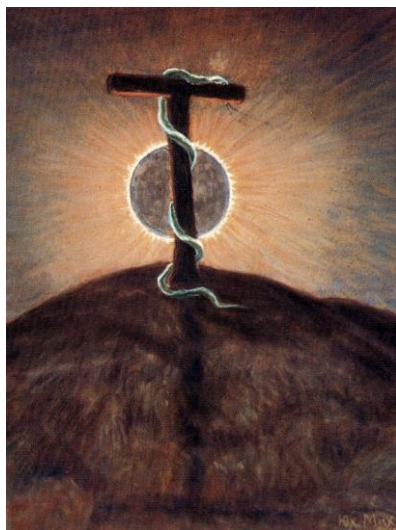


Рис.9-10 Юхим Михайлів. Мій сон,1921. Закуте мистецтво,1925



Рис.11 Михайло Жук. Біле і чорне. 1912-14.

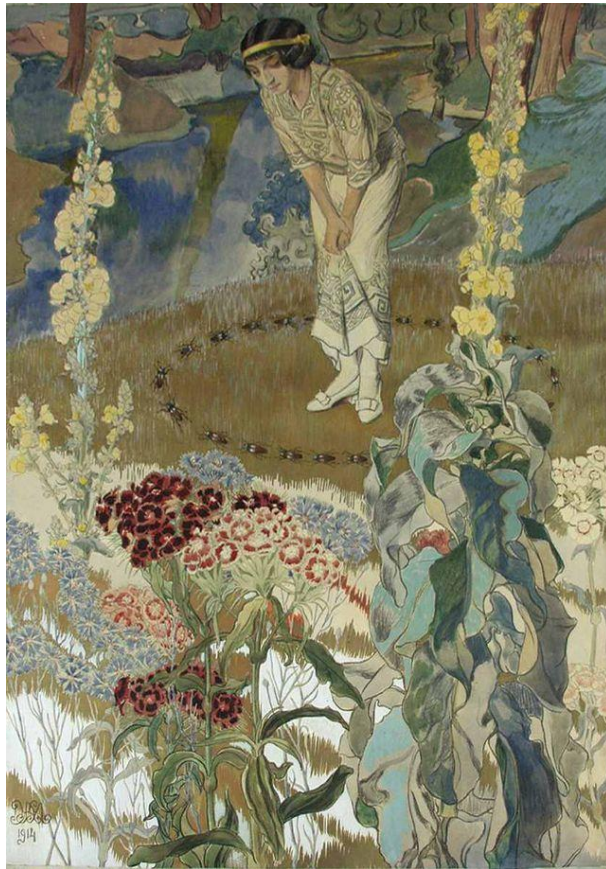


Рис. 12. Михайло Жук. Викрадена «Казка»

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

власні художні навички. У такому випадку омаж стає інструментом експериментування з творчою манерою Сезанна, що допоможе майбутньому художнику відточити індивідуальний стиль письма.

Таким чином, омаж в мистецтві вказує на шанування художників минулого, містить в собі відтворення або натхнення від робіт інших митців, має відкрите визначення авторства та намір віддати повагу оригіналові. Омаж на тему портретів Поля Сезанна може бути використаний як творчий спосіб виразу власних ідей, рефлексії або взаємодії з іншими творами мистецтва. Це є важливим елементом навчання образотворчого мистецтва, адже дає можливість студентам опанувати стиль та техніку відомого майстра, досліджувати історію мистецтва та контекст епохи, а також знаходити власне творче натхнення. Проте, важливо дотримуватися етики та прав авторства, а також визнавати джерело відтворених або використаних матеріалів.

Список використаних джерел

1. Говорить і показує: цитати Поля Сезанна про темперамент, гордість, пошесті, очі та інтелект: веб сайт. URL: <https://cutt.ly/u7Wo6B6> (дата звернення: 24.03.2023)
2. Омаж (мистецтво): веб сайт. URL: <https://cutt.ly/97Wo2WS> (дата звернення: 24.03.2023)
3. Постмодерні тенденції у вуличній моді: веб сайт. URL: <https://cutt.ly/87WoZad> (дата звернення: 24.03.2023)

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА СТУДЕНТІВ З ВАДАМИ СЛУХУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Олександра Карпенко
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
м. Київ
Науковий керівник: Шевнюк О.Л.,
професор, доктор педагогічних наук

Анотація. *Проблема навчання студентів з вадами слуху образотворчому мистецтву впливає з необхідності соціальної адаптації таких студентів та набуття ними кваліфікації художника – викладача. Запропоновано практичні рекомендації щодо особливостей методів навчання образотворчого мистецтва, що враховують необхідність постійного візуального зв'язку викладача і студента.*

Ключові слова: *вади слуху, заклад вищої освіти, навчання образотворчого мистецтва.*

Сучасний світ диктує потребу в доступі до якісної освіти всім категоріям молоді. Сьогодні ніхто не вважає людей, що мають вади слуху, такими, яким не доступне навчання у закладах вищої освіти. Водночас відсоток нечуючих

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

чи слабочуючих людей, які мають бакалаврську освіту, не такий вже і великий. Завдання надання доступу до освіти дітей з вадами слуху частково вирішує інклюзія, тобто включення в навчальний процес серед звичайних дітей і дітей з особливими потребами. Проте проблеми навчання студентської молоді у цьому аспекті наразі ще недостатньо висвітлені.

Мета статті - структурування пропозицій щодо методики навчання образотворчого мистецтва студентів з вадами слуху у закладах вищої освіти.

Як зазначає у своїй роботі С. Литовченко [2], доступність отримання вищої освіти особами з порушенням слуху є вирішальним фактором їх захищеності в суспільстві та створює основу для їх конкурентоспроможності на ринку праці, є фактором підвищення їхнього соціального статусу та професійною реабілітацією. Проблемам професійної підготовки студентів з вадами слуху приділяли увагу такі дослідники як Подволоцька О.С., Швець І. В. [3]. На їх думку, "інформаційний зміст онлайн-наочності в свою чергу забезпечує зв'язок між конкретним та абстрактним, а головне сприяє виявленню та ідентифікації якостей і властивостей об'єктів вивчення, оптимізуючи процес онлайн навчання в цілому" [3, с.140].

На жаль, кількість людей, які страждають від втрати слуху, зростає з кожним роком. Причиною цього є як вроджені вади, викликані нераціональним використанням антибіотиків, так і привнесені звички слухати гучну музику в навушниках, що дуже згубно позначається саме на слухові.

Додасть проблем зі слухом і війна. Після нашої перемоги повернуться наші воїни, які продовжать своє навчання у закладах вищої освіти. Голосні постріли, артобстріли, вибухи, ударні хвилі, контузії – все це призводить як до погіршення слуху, так і до його повної втрати.

Перш ніж розглянути проблеми навчання студентів з вадами слуху образотворчого мистецтва важливо акцентувати саме види реабілітації і методи сприйняття матеріалу такою молоддю. Адже від цього напряду залежить викладання навчального матеріалу. До останнього часу спілкування з повністю нечуючими людьми відбувалося за допомогою жестової мови. У закладах вищої освіти можливе залучення перекладача жестової мови. Як, наприклад, в канадському університеті MacEwan. За академічний 2016-2017 рік в університеті MacEwan було 28 студентів з порушенням слуху. Четверо з них звернулися з проханням забезпечити для них послугу перекладача жестової мови, ще двоє – попросили послугу синхронного запису лекцій. Для кожного студента виділяють двох перекладачів жестової мови, яких наймають за контрактом. «Глухі та слабочуючі студенти мають такий же доступ до навчання, як й інші. В освітньому процесі вони засвоюють матеріал, користуючись мовою жестів, або текстовим автоматичним читанням. Також ми спонукаємо наших викладачів готувати відеолекції з субтитрами», – зазначає Абігайль Перриш-Крейг [1].

Для реабілітації нечуючих людей застосовуються слухові апарати або імпланти. Проте можливість чути за допомогою підсилюючої апаратури не завжди дає можливість розбирати слова, а особливо при розмові чи при

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

спілкуванні з малознайомими людьми. Часто такі люди не володіють жестовою мовою, особливо, якщо вони народилися в чулчих сім'ях. Зазвичай такі студенти, крім можливості чути звуки, читають по губах. Вони уважно слідкують за кожним рухом співрозмовника, за його мімікою. Дуже часто перепитують і уточнюють почуте. На жаль, у викладачів під час лекцій перепитувати не доводиться. Наразі викладачі часто ведуть лекції повністю текстові, без використання презентацій чи наочності, які б доповнювали і пояснювали тему лекції. Конспектувати лекцію в таких умовах слабочуючими мало ймовірно. Добре, якщо поруч виявиться толерантний товариш, який потім пояснить тему після занять чи дасть свій конспект. При таких умовах зацікавленість студентів падає, а, відповідно, і знижується успішність та якість освіти.

Зараз в умовах дистанційної освіти проблеми навчання студентів з вадами слуху загострилися ще більше. Адже не завжди техніка, яка є у викладача і у студента якісно передає звуки і зображення. Через неякісний Інтернет «зависає картинка», «плаває звук», тощо.

Саме тому ми пропонуємо для покращення роботи викладача, у якого серед студентів є такі, що мають вади слуху, ряд правил.

При підготовці великого масиву текстового матеріалу доцільно структурувати його, розбивати на певні блоки. Обов'язково викладач має супроводжувати ці блоки презентацією або наочностю. При цьому враховувати час, протягом якого демонструється певний слайд. Він не має бути достатнім для того, щоб студенти встигли його переглянути і прочитати. До подібної презентації має бути підібраний лаконічний текст. У презентаціях на заняттях образотворчого мистецтва мають домінувати зображення, діаграми, графіки та інших візуальних елементів на екрані, щоб показати різні аспекти образу, технології або творчої концепції. Використання виразних кольорів та текстур мотивують студентів до навчання.

Коли неможливо підібрати матеріал для презентації, тоді під час онлайн занять необхідно подавати субтитри українською мовою. На жаль, не всі ресурси надають можливість скористатися функцією субтитрів саме українською мовою. Зручно працювати в Zoom Video, Google Meet, а також через соціальні мережі, наприклад, Телеграм. Досвід кафедри образотворчого мистецтва Українського державного університету імені Михайла Драгоманова показує достатню ефективність роботи в цьому месенджері, оскільки викладачі на фото робіт студентів наочно показують помилки та досить оперативно відповідають.

Дуже важливо для студентів з вадами слуху мати доступ до навчальних ресурсів типу Moodle, де були б лекції й тестові завдання у вільному доступі, бо часто засвоєння матеріалу відбувається ефективніше, коли застосовуються тести самоконтролю.

Для занять з образотворчого мистецтва зі студентами з вадами слуху важливо давати посилання на відео або майстер-класи з субтитрами. Медійні матеріали можуть допомогти таким студентам зрозуміти процес створення

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

зображення та продемонструвати різні техніки рисунку або живопису. Відео можна використовувати для демонстрації роботи з матеріалами, такими як метал, тканина, глина тощо. Наприкінці такого заняття необхідно завдання надавати не тільки вербально, але і в письмовому вигляді, бо іноді трапляється, що навіть чуючі студенти не завжди розуміють, яке завдання дав викладач.

У навчанні образотворчого мистецтва студентів з вадами слуху доцільне використання моделей та реальних об'єктів: робота з моделями, колірними схемами, анатомічними атласами та манекенами, спостереження зміни ракурсів, освітлення, масштабів полегшить сприйняття інформації з перспективи, колористики, пластичної анатомії.

Комфорт для студентів з вадами слуху створюють індивідуальні заняття з викладачем образотворчого мистецтва. Вони можуть допомогти таким студентам краще зрозуміти матеріал та спільно вирішувати будь-які проблеми, які виникають в процесі розуміння матеріалу та його опрацювання.

Отже, варто зазначити, що робота зі студентами, які мають вади слуху, вимагає додаткових емоційних та часових затрат при підготовці до лекційних і практичних занять з образотворчого мистецтва. Проте це підвищить якість освіти також і серед чуючих студентів, а нечуючим дасть змогу до набуття повноцінної освіти. Необхідність постійного візуального контакту при роботі над образотворчими проектами між викладачем та студентом, спрощеність подання текстового матеріалу та його візуалізація дозволяє студентам з вадами слуху реалізувати свої творчі та креативні задуми в цікаві мистецькі твори. Навчити майстерності та підвищити вміння в галузі образотворчого мистецтва викладачам дозволить методи роботи із залученням новітніх технологій та Інтернет ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Вища освіта жестовою мовою: яким має стати простір рівних можливостей для глухих та слабкочуючих? Український католицький університет (ucu.edu.ua). Веб-сайт: URL: <https://ucu.edu.ua/news/vyshha-osvita-movoyu-zhestiv-yakym-maye-staty-prostir-rivnyh-mozhlyvostej-dlya-gluhyh-ta-slabkochuyuchyh/>

2. Литовченко С.В. Наочність як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів з порушеннями слуху // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.-метод. зб.: Вип.4 / За ред. В.І.Бондаря, В.В.Засенка. К.: Наук. світ, 2002. С. 158 – 162

3. Подволоцька О. С., Швець І. В. Аспекти дистанційного навчання академічному рисунку в сучасних умовах (на прикладі навчання студентів дизайнерських факультетів). Вип. 151 (дата: 01.042023). веб-сайт: URI: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/3786>



